

УДК 316.42:004.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.58>

РОЗВИТОК СОЦІОЛОГІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ

Коцан-Олинець Ю.Я.,

Кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та філософії права

Львівського національного університету

імені Івана Франка

ORCID: 0000-0002-3217-4780

Коцан-Олинець Ю.Я. Розвиток соціології в умовах цифровізації: виклики та завдання.

У статті досліджено розвиток соціології в умовах цифровізації, окреслено основні виклики та завдання. Зазначено, що вплив цифрових технологій на суспільство проявляється насамперед у сфері взаємодії й комунікації між людьми. Цифрове суспільство стало можливим завдяки запровадженню складної технологічної інфраструктури, сукупність елементів якої становить зміст цифровізації. Акцентовано, що повсюдна цифровізація, викликана можливостями таких нейронних мереж, як ChatGPT, є важливим показником того, що штучний інтелект дедалі глибше проникає в соціальну реальність. Цифрова соціологія покликана здійснити теоретичне осмислення процесів цифровізації, оскільки пропонує цілий комплекс методологічних практик і методів, в основі яких лежать нові цифрові технології (наприклад, технології великих даних) щодо кількісних і якісних соціологічних досліджень. Цифрову соціологію цікавить, як люди стають безперервними виробниками цифрових даних: при проходженні через соціальне середовище, контрольоване камерами, при активації GPS смартфона та вказівці географічного розташування, при вході в електронну пошту, при відвідуванні вебсайтів та при пошуку в Google тощо. Як наслідок, людина стає тим, що цифрова соціологія називає суб'єктами цифрових даних – «суб'єктами, які виробляють цифрові дані». Саме завдяки цифровізації створюються реалії глобального мережевого суспільства. У глобальному соціальному просторі нині виникла реальність у вигляді соціальних мереж, які сформували абсолютно нову комунікативну парадигму. Соціальні мережі привнесли у повсякденне життя абсолютно нові можливості і сформували небували раніше ризики. Ці зміни не минули й практичний бік соціології, звідси й акцент у вивченні впливу цифрових технологій на епістемології соціології. Зазначено, що цифрова соціологія – це не тільки соціологи, що досліджують і теоретизують те, як інші люди використовують цифрові технології, або зосереджуються на цифрових даних, отриманих внаслідок такого використання. Цифрова соціологія має набагато ширше значення, ніж вивчення цифрових технологій, порушуючи питання про практику соціології й соціальних досліджень. Вона також включає вивчення того, як самі соціологи використовують соціальні й інші цифрові медіа у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: людина, суспільство, соціологія, цифрова соціологія, цифровізація, великі дані, штучний інтелект, цифрові технології, генеративні нейронні мережі.

Kotsan-Olynets Y.Y. The development of sociology in the context of digitalization: challenges and tasks.

The article examines the development of sociology in the context of digitalization, outlining the main challenges and tasks. It is noted that the impact of digital technologies on society is manifested primarily in the sphere of interaction and communication between people. The digital society became possible due to the introduction of a complex technological infrastructure, the totality of elements of which constitutes the content of digitalization. It is emphasized that the ubiquitous digitalization caused by the capabilities of neural networks such as ChatGPT is an important indicator that artificial intelligence is increasingly penetrating social reality. Digital sociology is designed to provide a theoretical understanding of the processes of digitalization, as it offers a whole range of methodological practices and methods

based on new digital technologies (for example, big data technologies) for quantitative and qualitative sociological research. Digital sociology is interested in how people become continuous producers of digital data: when passing through a social environment monitored by cameras, when activating the GPS of a smartphone and indicating its geographical location, when entering e-mail, when visiting websites and when searching on Google, etc. As a result, a person becomes what digital sociology calls digital data subjects – “subjects who produce digital data”. It is thanks to digitalization that the realities of a global network society are created. In the global social space, a reality has now emerged in the form of social networks, which have formed a completely new communicative paradigm. Social networks have brought completely new opportunities to everyday life and have created previously unprecedented risks. These changes have not bypassed the practical side of sociology, hence the emphasis on studying the impact of digital technologies on the epistemology of sociology. It is noted that digital sociology is not just sociologists who study and theorize how other people use digital technologies, or focus on the digital data obtained as a result of such use. Digital sociology has a much broader meaning than the study of digital technologies, raising questions about the practice of sociology and social research. It also includes the study of how sociologists themselves use social and other digital media in their professional activities.

Key words: man, society, sociology, digital sociology, digitalization, big data, artificial intelligence, digital technologies, generative neural networks.

Постановка проблеми. Сьогодні багато дослідників сходяться на думці, що людство рухається до нової епохи, на позначення якої використовуються такі терміни, як метамодерн, постпостмодерн або цифровий модерн. Суспільство цієї епохи також називають по-різному – постінформаційне або smart-суспільство [1, с. 34]. Зі стрімким розвитком комунікаційних технологій змінюється природа інформації, яка стає доступною дедалі більшій кількості людей у всьому світі, проте її якість і природа також змінюються. Адже загострюються питання ідентичності, політичні дискусії набувають нових форм, зокрема у вигляді радикальної культури скасування (англ. cancel culture). Усі ці питання, на переконання вчених, заслуговують на увагу суспільствознавців [1, с. 34].

Вплив цифрових технологій на суспільство проявляється насамперед у сфері взаємодії й комунікації між людьми. Цифрове суспільство стало можливим завдяки запровадженню складної технологічної інфраструктури, сукупність елементів якої становить зміст цифровізації. До слова, у рейтингу країн світу Україна за багатьма критеріями перебуває у першій півсотні. Найсильніші її показники в категорії «Людський чинник» (37-ма позиція 2022 року і 25-та 2023-го), зокрема, коли йдеться про впровадження цифрових технологій серед широкого загалу, високі показники грамотності дорослих, інтернет-доступу, створення мобільних додатків тощо. Україна, попри повномасштабну війну, і зараз у світових рейтингах серед країн з найперспективнішою ІТ-галуззю. Міжнародні експерти зазначають, що після повномасштабного вторгнення росії українські ІТ-компанії стали агресивнішими (у позитивному сенсі слова) у просуванні свого бізнесу та впевненішими щодо якості своїх продуктів і сервісу і що людський капітал та його ІТ-потенціал – найсильніша риса України [2]. Тож цифровізація змінює суспільство, практично кожен його аспект. Окрім того, повсюдне поширення соціальних мереж, за допомогою яких формується культура мемів, онлайн-коментарів, лайків, репостів, блогів, хайпу тощо, кардинально змінює життєвий досвід людини. Такі зміни є однією з найрадикальніших трансформацій нашого життєвого досвіду, світосприйняття, цінностей, яку до кінця ще усвідомити дуже важко, оскільки процес змін ще далеко не набув своїх остаточних форм.

Незважаючи на складну ситуацію, у якій перебуває зараз наша країна, Україну включено до Програми ЄС «Цифрова Європа» до 2027 року. Головною метою програми є пришвидшення відновлення економіки й цифровізації. Участь України в цій Програмі дасть їй змогу стати частиною Єдиного цифрового ринку ЄС [3]. Цифровізація прискорено оновлює усі сфери українського суспільства. Цифрова соціологія покликана здійснити теоретичне осмислення процесів цифровізації, оскільки пропонує цілий комплекс методологічних практик і методів, в основі яких лежать нові цифрові технології (наприклад, технології великих даних) щодо кількісних і якісних соціологічних досліджень. Водночас цифрова соціологія – це і професійна соціологічна практика, яка включає викладання дисципліни, здійснення наукових комунікацій і поширення результатів наукової діяльності широкому загалу та представникам наукової спільноти. Відповідно, «цен-

тральним інтелектуальним завданням сучасної соціології є реконструкція загальної соціальної теорії» [4].

Утім, обговорюючи перспективи інтеграції штучного інтелекту до соціології, треба враховувати не тільки зростання інтересу до математичного моделювання соціальних процесів та створення так званих «цифрових двійників» на основі великих даних (англ. *big data*) і моделей поведінки, а й той факт, що межа між соціальними й цифровими технологіями насправді стирається. Нові технології не тільки полегшили масштабні експерименти в міському дизайні, а й зумовлюють соціальне експериментування. Фактично, уже сьогодні завдяки персоналізації «налаштувань» соціальних мереж і хмарних сервісів людина стала, так би мовити, «соціальним дизайнером». Очевидно, зростатиме потреба не тільки в маніпулятивній соціальній інженерії, а й у таких соціологах, які допомагатимуть навчати системи штучного інтелекту та впроваджувати їх для підтримки колективного пошуку рішень.

Стан опрацювання проблематики. Розвиток «цифрової ери» став серйозним викликом для дослідників у різних сферах наукових знань. Соціологія, яка намагалася дати адекватну відповідь на запитання про те, як змінюється сучасний світ, не залишилася осторонь. Про актуальність феномену «цифровізація суспільства» та інших соціальних процесів свідчать численні публікації й наукові конференції, присвячені цій тематиці. Зокрема, теоретичним матеріалом вивчення слугували праці таких вітчизняних учених, як О. Барабаш, В. Воронкова, С. Гринюк, І. Журба, І. Зайцева, М. Зацерківна, Л. Калашнікова, О. Котуха, М. Кривонос, Т. Подорожна, О. Процишин, А. Рибчук та багато інших. Зауважимо, що поняття «цифровізація» має неоднозначне, досить широке тлумачення: від простого до складного. Це відображено в різних поглядах учених та зумовило дослідження цього феномену з погляду соціології.

Метою статті є розгляд проблем цифровізації соціології, визначення тенденцій її розвитку та впливу на сучасне суспільство.

Виклад основного матеріалу. Соціологія як наука про суспільство від моменту своєї появи була і є надзвичайно чутливою до будь-яких соціальних змін. Свого часу відомий австралійський дослідник Н. Селвін виокремлював чотири технології, які мають бути у фокусі сучасної соціології та вимагають соціологічного осмислення: мережі, великі дані, алгоритми і платформи [5]. Розвиток ідей Н. Селвіна уможливило визначення цифрового суспільства через опис його технологічної інфраструктури, яка представлена комунікаційними мережами, технологіями великих даних, функціонуванням алгоритмів та алгоритмічних систем на базі різноманітних платформних рішень. Більше того, за зауваженням Д. Луптон, поняття цифровізації як рушійної сили становлення й розвитку цифрового суспільства проявляється у процесах «мережевізації, датифікації, алгоритмізації та платформізації» [6]. Нині в соціологічному дискурсі активно розвивається напрям цифрової соціології, де використовується цілий комплекс підходів, що описують і пояснюють цифрові соціальні об'єкти, явища і процеси, які становлять відносно самостійну, особливу сферу життя суспільства. Отож саме «цифрове суспільство» в його соціологічній інтерпретації визначає зміст соціологічного теоретизування.

Принагідно зазначимо, що початок власне «цифрової» історії соціології було закладено ще в середині минулого століття. Основним чинником, що вплинув на цей процес, став розвиток інформаційних технологій і поява спеціалізованих програмних засобів, що дозволяють оперувати досить великими обсягами даних і застосовувати до них різноманітні статистичні методи і критерії [7]. Так, 1968 року з'явився перший реліз програми для статистичного аналізу даних – SPSS [8], майже через 10 років (1976) була створена «мова програмування S, покликана швидко і точно перетворювати дослідні ідеї на програмний код» [9], яка стала основою для створення і широкого використання соціологами мови R [10]. Основним результатом цього етапу стало підвищення швидкості обробки соціологічних даних, поява нових можливостей для проведення складних видів соціологічного аналізу, широке проникнення в соціологічні дослідження методів моделювання.

Загалом розширення інформаційних технологій у сфері соціології сприяло як розвитку самих технологій, та і виникненню нових дослідницьких напрямів. Утім, сам термін «цифрова соціологія» вперше з'явився в англomовній академічній літературі лише 2009 року у статті R. Wynn Jonathan «Digital Sociology: Emergent Technologies in the Field and the Classroom» [11]. Хоча основні підвалини цих поглядів були закладені ще 2007 року в науковій праці Howard S. Becker «Telling About Society» [12]. Дослідники загалом роздумували над тим, як же будуть застосовуватися ті

чи інші методологічні аспекти дослідження, орієнтовані на використання цифрових записуючих пристроїв та камер, як вони відтворюватимуть інформацію для різних категорій: дослідників, органів державної влади, пересічних громадян тощо. Так почала формуватися галузь цифрової соціології.

Перші дослідження цифрової соціології провели вчені з Великобританії та Австралії. Вони, зокрема, 2012 року створили дослідницьку групу з цифрової соціології та запровадили магістерську програму з цифрової соціології. Пізніше, у 2013-му, було опубліковано роботу під назвою «Цифрова соціологія: критичні перспективи» [13], метою якої було певне розмежування й формування чіткішого розуміння концепту бінарних опозицій – віртуального / реального та наступності / трансформації. Різні розділи, зібрані за тематичними блоками – «відносини», «простір», «структура», «посередництво» та «практика», – окреслюють основні теми, які характеризують сучасне суспільство, і формують інтереси цифрової соціології: зміни у відносинах і спільнотах, спричинених цифровими соціальними мережами; зміни у відносинах із простором; цифрова нерівність; система суспільних відносин в епоху цифрових технологій тощо.

У 2015 році вийшла книга відомої професорки й дослідниці у сфері соціології Дебори Луптон «Цифрова соціологія» [6]. Основною концепцією роботи було спостереження за цифровими змінами всіх феноменів соціологічної дійсності і, як наслідок, потреба в оцифрованій соціологічній практиці. Справді, як наголошує вчена, соціологія має спиратися на вивчення цифрових технологій як відправної точки, адже з ними неминуче пов'язані теми, які зараз досліджують і викладають соціологи: знання, наука, освіта, соціологія сім'ї, здоров'я і медицина, культура, економіка, зайнятість, робота, гендер, ризик, старіння, раса й етнічна належність [6]. Безумовно, вивчення цифрового суспільства означає зосередження уваги на багатьох аспектах, які були центральними для соціологів: індивідуальність, ідентичність, втілення, владні відносини й соціальна нерівність, соціальні мережі, соціальні структури, соціальні інститути й соціальна теорія.

На думку О. Барабаш, безліч елементів нашого життя поступово набувають цифрового характеру [14, с. 113]. Зростання «цифровізації», поява більш швидких комп'ютерів і створення нових програмних засобів для аналізу результатів досліджень сприяли виникненню такої сфери, де комп'ютерний алгоритм став сприйматися як суб'єкт, здатний у будь-якій ситуації видати релевантний аналітичний результат. Запуск складних обчислень, розрахунків статистичних критеріїв і побудова багатовимірних моделей сприяли тому, що соціолог переставав потребувати розуміння математичної, а часто і власне соціологічної основи вироблених ним маніпуляцій із даними.

З огляду на вищезазначене, цифрові технології почали активно впливати на індивіда, його ідентичність, спільноти в новому цифровому вимірі. «Людина створила і постійно удосконалює технічний комплекс, який заміщує багато функцій людини, включаючи логічні операції. Техніка проникає і в біологічне тіло людини не лише як штучні органи, а й як носій інформації та ключ до інформаційних систем. Своєю чергою, біологічні процеси стають складовими техніко-технологічних процесів виробництва», – наголошують А. Гриценко і Т. Бурлай [15, с. 28]. Саме цифрова соціологія «як наука та філософія» здатна виявити специфіку цих комунікацій.

Справді, сучасне суспільство й соціологія слідом за ним виходять на новий етап – етап цифровізації. Основна його характеристика – проникнення в повсякденне життя людей технологій штучного інтелекту. Як слушно відзначає А. Гуменюк, соціальні мережі змінили структуру медіакомунікацій і медіаспоживання. З одного боку, це досягнення людської цивілізації, з іншого – дані численних досліджень і спостережень свідчать, що соціальні мережі можуть стати глобальним медіакомунікаційним фундаментом розвитку «мережевої культури», комплексного розважального контенту, як соціокультурної основи нового цифрового суспільства, здатні вплинути на соціокультурний стан суспільства, можливо, змінити конфігурацію соціальних відносин, трансформувати культурні норми й духовно-моральні цінності [16, с. 84].

Попри те, що ці технології розвиваються досить давно, в останні роки з розвитком генеративних нейронних мереж штучний інтелект набув нових характеристик і вийшов на інший рівень. Повсюдна цифровізація, викликана можливостями таких нейронних мереж, як ChatGPT, є важливим показником того, що штучний інтелект дедалі глибше проникає в соціальну реальність. Уже зараз існує кілька десятків нейронних мереж, навчених на величезних обсягах даних і здатних генерувати тексти, зображення, музику, здійснювати пошук і видавати близькі до людських судження. Із цього приводу іноземні дослідники однотайні в думці про те, що цифрову соціологію варто поділяти на чотири блоки:

1) оцифрована професійна практика – використання цифрових інструментів із професійною метою;

2) аналіз цифрових даних – використання цифрових даних для якісних і кількісних досліджень;

3) соціологічний аналіз використання цифрових медіа – дослідження впливу цифрових медіа й соціальних мереж на поведінку соціальних акторів;

4) критична цифрова соціологія – аналіз цифрових медіа на основі соціальних теорій [6, р. 11].

Сучасні соціологи вже активно використовують (більшою чи меншою мірою) такі цифрові блоки. Зокрема, на сьогодні вже є невід’ємними й необхідними такі пристрої, як текстові редактори й електронні таблиці (MS Office / OpenOffice), цифрові записувальні пристрої, електронні книги, стільникові телефони, цифрові камери тощо. Також актуальними є інструменти поширення наукових знань, такі як цифрові соціальні мережі (Facebook, Instagram), блоги і сайти, такі як ResearchGate, LinkedIn, Academia.edu та ін. Також популяризовані записи у Вікіпедії, створення подкастів і відео на YouTube тощо. Це дає змогу дещо змінити і сам погляд на соціологію, спрямовуючи її результати на ширшу аудиторію.

На переконання вчених, суспільство і його структурні компоненти трансформувалися під впливом ІТ-технологій, визначаючи тим самим перехід від постіндустріального до цифрового етапу його розвитку. Характер й інтенсивність прояву наслідків цифрових перетворень варто розглядати і з позиції їхнього впливу на перебіг економічних, політичних, соціокультурних і духовних відносин, і змін самої особистості як суб’єкта й об’єкта цих відносин [17]. Саме завдяки цифровізації створюються реалії глобального мережевого суспільства. У глобальному соціальному просторі нині виникла реальність у вигляді соціальних мереж, які сформували абсолютно нову комунікативну парадигму. Соціальні мережі привнесли у повсякденне життя абсолютно нові можливості і сформували небували раніше ризики. Ці зміни не минули й практичний бік соціології, звідси й акцент у вивченні впливу цифрових технологій на епістемології соціології. Адже цифрова соціологія – це не тільки соціологи, що досліджують і теоретизують те, як інші люди використовують цифрові технології, або зосереджуються на цифрових даних, отриманих внаслідок такого використання. Цифрова соціологія має набагато ширше значення, ніж вивчення цифрових технологій, порушуючи питання про практику соціології й соціальних досліджень. Вона також включає вивчення того, як самі соціологи використовують соціальні й інші цифрові медіа у своїй професійній діяльності.

Одним із проєктів у цій галузі є мережевий аналіз, який дозволяє на основі онлайн-даних моделювати структуру й динаміку різних соціальних груп і спільнот, розглядаючи, зокрема, механізми циркулювання ідей, поведінкових шаблонів, ціннісних орієнтацій. Наприклад, дані статистики смертності є чимось більшим, ніж сукупна кількість померлих осіб. Так, ще понад століття тому відомий мислитель Дюркгейм продемонстрував, що рівень самогубств відповідає соціальній інтеграції, а високу дитячу смертність розглядав як «показник соціального стану» (див.: [18]). Як наслідок, соціологи визнають: те, що вважається даними, є соціалізованим, політизованим і багаторівневим, оскільки дані про людей також часто є даними про соціальні структури.

У соціальних науках «великі дані» стали відомі завдяки своїй якості передбачуваного потенціалу, вперше продемонстрованого найбільшим американським рітейлером – мережею Walmart, який навіть назвав свій проєкт обробки даних Social Genome. За допомогою застосування нейромереж і збору даних про своїх клієнтів мережа Walmart довела точність прогнозів купівельної поведінки до 83 %. Сьогодні соціологи дедалі частіше використовують дані з різних мобільних додатків людей, аби визначити їхню соціальну й інтернет-активність. Під час цифровізації соціального життя користувачі добровільно викладають величезні обсяги особистої інформації. У перспективі така прозорість забезпечує простір стеження за безліччю людей. Наприклад, різні мобільні програми збирають дані з мобільного телефону: ір-адреси та ID мобільного пристрою (наприклад, тас-адреса, imei); дані про пристрій (наприклад, мова використання, вид операційної системи, тип браузера); cookie й аналогічні технології; місце розташування на основі ір-адреси; точні дані про геолокацію (gps, за вашою згодою); дані про використання мобільних сервісів (наприклад, метрики використання додатків і взаємодії з ними). Окрім того, як основні джерела великих даних слугують оперативна інформація з підприємств, логістики, інтернету речей, інформація про взаємодію людей та інформація про становище у світі інтернету, а також дані, отримані під час наукових досліджень тощо [19].

У цьому новому контексті цифрову соціологію цікавить, як люди стають безперервними виробниками цифрових даних: при проходженні через соціальне середовище, контрольоване камерами, при активації GPS смартфона та вказівці географічного розташування, при вході в електронну пошту, при відвідуванні вебсайтів, при натисканні на «Подобається» в соціальних мережах та при пошуку в Google, щоразу, коли надають якусь інформацію компаніям, які регулюють усі ці мережі і пристрої. Як наслідок, людина стає тим, що цифрова соціологія називає суб'єктами цифрових даних – «суб'єктами, які виробляють цифрові дані» [20]. «Нові технології дозволяють людям не бути прив'язаними до конкретного фізичного місця роботи, а висококваліфіковані спеціалісти, яким для роботи потрібен лише комп'ютер і стабільний інтернет-зв'язок, можуть працювати з будь-якої точки світу, постійно переїжджаючи. На позначення таких людей існує навіть термін – цифрові кочівники (англ. digital nomads)» [2, с. 35], – наголошують вчені. Це викликає великі побоювання з погляду конфіденційності й безпеки людей, оскільки переважна більшість користувачів навіть не уявляє, що їхні дані використовують такі компанії, як Google, Facebook, Microsoft та багато інших.

Отже, цифрова соціологія приділяє цим питанням особливу увагу, намагаючись зайняти позицію, яка долає демонізацію інтернету як інструменту контролю за суспільством. Прикладом цього є те, що, незважаючи на використання персональних даних, цифрова соціологія заохочує використання цифрових соціальних мереж для створення електронного профілю або цифрового профілю за допомогою блогів, особистих сторінок у Facebook тощо. Саме тому доступ і використання програмного забезпечення й цифрових соціальних мереж призвели до створення нової міждисциплінарної галузі досліджень – дослідження «великих даних» (дані, які виробляються з високою швидкістю, у великому обсязі і різноманітності, зазвичай дуже складні). Відомі великі корпорації (Amazon, Netflix, Apple, Microsoft та ін.), цифрові соціальні мережі (Facebook, Instagram та ін.) та пошукові системи (Google) мають безперервний доступ до соціальних взаємодій (дані про гендер, расу, споживчу поведінку, міграцію, культуру тощо), виробляються безперервно, тому великі дані відіграють важливу роль у цифровій соціології. Ведучи мову про великі дані, цифрова соціологія визнає їх «соціокультурними артефактами», що істотно впливають на життя людей і з цієї причини заслуговують на особливу увагу з боку дослідників.

Утім, варто визнати, «цифровізація соціології» – це не стільки новий універсальний інструмент, що вирішує всі проблеми дослідника, скільки серйозний виклик, що вимагає гармонійного поєднання класичного соціологічного мислення й нових «цифрових» компетенцій. У цій ситуації виникає завдання насамперед для вітчизняної соціологічної спільноти, яке полягає в пошуку нових моделей навчання соціальних дослідників, що інтегрують у собі фундаментальне соціологічне мислення і нові цифрові компетенції.

Висновки. Інформаційні технології є невід'ємною частиною життя сучасного суспільства. У найрізноманітніших форматах, розмірах і функціях їм вдалося проникнути практично у весь соціальний простір. Проникнення інтернету й інформаційно-комунікаційних технологій у найвіддаленіші точки світу призвело не тільки до трансформацій соціального характеру, а й до зміни самої практики вивчення соціального життя суспільства, дослідження самої людини. Віртуалізація повсякденності, активне проникнення в життєвий простір людини технологій штучного інтелекту, виникнення широкого спектру онлайн-співтовариств і мета-всесвітів – усе це формує контури нової «цифрової соціальності». Адже сьогодні культура спілкування, соціальні відносини й інститути права зазнають значних трансформацій, оскільки нові форми комунікації залежать від цифрових технологій, які набувають щораз більшого поширення. Різка зміна соціальних практик, життєвих стилів людей, виникнення під впливом цифровізації нових інститутів, спільнот, форматів комунікації, безсумнівно, порушують питання про можливість інтерпретації трансформацій, що відбуваються за допомогою засобів класичних соціологічних теорій і наявного соціологічного інструментарію. Такий активний розвиток цифрових технологій у соціологічних дослідженнях спонукає соціологів до дедалі більшого використання великих даних у своїх дослідженнях, зокрема що стосується розвитку й функціонування сучасного суспільства. Це підвищить якість і точність цифрових методів у соціологічних дослідженнях, сприятиме застосуванню технологій штучного інтелекту у процесі соціологічного теоретизування і проведенні емпіричних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Яковлев М.В., Дубас М.О., Купка О.В. Цифрова соціологія та постінформаційне суспільство: методологічні виклики й дослідницькі перспективи. *Габітус*. 2023. Вип. 55. С. 33–38. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/55-2023/5.pdf> (дата звернення: 29.03.2025).
2. Іваненко О. Цифровізація як нова реальність в умовах соціальної нестабільності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 3. С. 25–46. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-3/4.pdf> (дата звернення: 29.03.2025).
3. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа»: що це означає. *Урядовий портал*. 2022. 5 верес. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsifrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie> (дата звернення: 29.03.2025).
4. Digital sociologies / ed. by J. Daniels, K. Gregory, T. M. Cottom. Bristol, UK: Policy Press, 2017. 528 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt1t89cfr>.
5. Selwyn N. What is Digital Sociology? Cambridge, UK: Polity Press, 2019. 152 p.
6. Lupton D. Digital sociology. N.Y.: Routledge, 2014. 236 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315776880>.
7. Carrigan M. An Agenda for Digital Sociology. 2014. URL: <https://markcarrigan.net/2014/11/30/anagenda-for-digital-sociology/> (viewed on 29.03.2025).
8. Wellman B. Doing it ourselves: the SPSS manual as sociology's most influential recent book. *Required Reading: Sociology's Most Influential Books* / ed. by D. Clawson. Amherst, 1998. P. 71–78.
9. Chambers J. M. Programming with data: a guide to the S Language. N. Y., 1998.
10. Mohr J.W., Wagner-Pacifi R., Breiger R.L., Bogdanov P. Graphing the grammar of motives in national security strategies: cultural interpretation, automated text analysis and the drama of global politics. *Poetics*. 2013. Vol. 41, no. 6. P. 670–700.
11. Jonathan R. Wynn. Digital Sociology: Emergent Technologies in the Field and the Classroom. *Sociological Forum*. 2009. P. 448–456.
12. Howard S. Becker Telling About Society. Chicago Guides to Writing, Editing, and Publishing. Chicago : University of Chicago Press, 2007. 304 p.
13. Orton-Johnson K., Prior N. Digital Sociology: Critical Perspectives. Published by Palgrave Macmillan, 2013. 264 p.
14. Барабаш О. Диджиталізація вітчизняної освіти: проблеми і перспективи розвитку в умовах глобалізації. *Право України*. 2022. № 12. С. 109–121.
15. Гриценко А., Бурлай Т. Вплив цифровізації на соціальний розвиток. *Економічна теорія*. 2020. № 3. С. 24–51. URL: https://etet.org.ua/docs/ET_20_3_24_uk.pdf (дата звернення: 29.03.2025).
16. Гуменюк А.Ф., Петрицька О.С. Використання соціальних мереж в умовах цифровізації освіти. *Агросвіт*. 2025. № 3. С. 80–85. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/5608/5664> (дата звернення: 29.03.2025).
17. Калашнікова Л. Цифровізація соціальних відносин: теоретичне обґрунтування та емпірична верифікація. *Інформаційне суспільство і Природа у фокусі соціологічної аналітики*: кол. моногр. / за наук. ред. А. Лобанової, Л. Калашнікової, І. Грабовець. Київ, 2023. С. 13–48.
18. Шкіль Л.Л. Втеча від життя: унікальність філософії Еміля Дюркгейма. *Грані. Філософія*. 2015. № 3 (119). С. 108–112. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268616724.pdf> (дата звернення: 29.03.2025).
19. Chen M., Mao S., Zhang Y., Leung V. C. Big Data. Related Technologies, Challenges, and Future Prospects. Springer, 2014. 100 p.
20. Воронкова В.Г. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика: монографія. Львів; Торунь: Liha-Pres, 2022. 460 с.